

Preken met Advent Anno Domini 2020

Onaanraakbaar: verlost uit de hand van de vijand

Derde Adventszondag Anno Domini 2020

Jesaja 8.23-9.6, Lukas 1.57-80

door dr. Wim Dekker

[1] *inventio*: oriëntatie vooraf

De Bijbelgedeelten, die voor deze zondag op het rooster van Areopagus staan, lees ik een paar keer goed door met daarbij de focus, die aan de hand is gedaan: verlos ons van de boze, verlossing als gevecht. In de tekst van Jesaja gaat het over vijandelijke legermachten, beeldend onder woorden gebracht in 9:4 – *laarzen die stampen met gedreun en soldatenmantels gewenteld in bloed*. Het gaat om een concrete politieke constellatie, zo blijkt uit Jesaja 8, de grootmacht Assyrië, die voor Syrië en het noordelijke rijk van Israël de grote bedreiging is gaan vormen. Maar er zal een Vredevorst geboren worden en zij die zuchten onder de tirannie van de vijanden zullen onder zijn heerschappij in vrede leven.

Ook Zacharias heeft het in zijn lofzang tot twee keer over verlossing uit de hand van de vijanden. Die brengt God tot stand in de geboorte van Johannes en in het bijzonder van Jezus. Op het eerste gehoor is niet duidelijk over welke vijanden hij het dan heeft. Dit laatste is wellicht een aansporing voor ons nu om opnieuw op zoek te gaan naar waar de vijand vandaag zich ophoudt en wat dan verlossing van deze vijand betekent. Ik hoop in de verdere doordenking van deze Bijbelgedeelten vooral op dit punt verder te komen.

Intussen mijmer ik wat door over de vraag hoe ik mezelf verhoud tot het thema en hoe de hoorders van de verkondiging zich ertoe verhouden. In eerste instantie heb ik niet zoveel met het thema. Ik weet niet of dat bij de hoorders anders is. Weliswaar hebben we dit jaar '75 jaar bevrijd zijn' gevierd en preekte K. H. Miskotte in de dankdienst voor de bevrijding op 9 mei 1945 in de Nieuwe Kerk in Amsterdam over het thema: 'Gods vijanden vergaan', maar dat was toen heel concreet: de vijanden waren de Nazi's, die alle leden van het joodse volk om hadden willen brengen. Kunnen en mogen wij nu op zo'n manier Gods vijanden aanwijzen? 'Verlost uit de hand van de vijand', dat thema hoefde toen niet uitgelegd te worden. Maar nu? Hebben wij vijanden, waarvan we verlost moeten worden?

In onze belevingswereld nu klinkt veelmeer de roep om *verbinding*. Het woord 'verbinding' is het woord, dat nu meteen referenties oproept, niet het woord vijandschap. We kunnen bij dit woord wel denken aan onderdrukte volken, maar dan nog hebben we de gedachte, dat het in de toekomst het er om zal moeten gaan, dat tegenstellingen langs diplomatieke weg worden overbrugd. Alle mensen van goede wille en zeker ook christenen zijn geroepen tot verbinding, tot verzoening van tegenstellingen. Het woord 'vijandschap' lijkt ons terug te brengen in een wij-zij denken, waarvan de meeste mensen in het beschaafde Westen vinden, dat we daarvan af moeten. Israël in de tijd van Jesaja moest verlost worden van vijanden, wij moesten in 1945 verlost worden van de vijand, de wereld moet anno nu ook verlost worden van terreur organisaties, maar over welke verlossing van vijanden moet het nu vandaag gaan wanneer we in de kerk luisteren naar Jes. 9 en Lukas 1?

Moeten we dan misschien veelmeer aan geestelijke machten denken, zoals vanouds de doodsvijanden, de duivel, de wereld en ons eigen vlees, beschreven werden (Heidelb. Catechismus zondag 52)? Bedoelde Zacharias in zijn lofzang ook zo iets? Het was in zijn tijd en daarna toch juist een misverstand, dat Jezus gekomen zou zijn om het volk van de Romeinen te verlossen?

Of zouden we nog een andere kant op moeten denken: vijanden als samenvattend woord voor alle machten en krachten in de schepping en de geschiedenis, die het goede leven kapot willen maken? Dan komen we in onze tijd snel uit bij het Covid-19 virus. Vooral in het begin van de pandemie werd vaak oorlogsretoriek gebruikt om de strijd tegen dit virus aan te duiden. Maar wie heeft in de afgelopen tijd indringend gebeden om verlossing van dit virus als een vijand? Dat virus zullen we er toch zelf onder moeten krijgen, horen we telkens uit de mond van de beleidsmakers en ik heb het weinig christenen horen tegenspreken. Bovendien, de verlossing is al dichtbij: er komt een vaccin en dan zijn we hopelijk over een half jaar weer van deze ellende af.

Hiermee ben ik bij een tweede hindernis, die ik ervaar bij het thema. De eerste is dat het woord vijanden ons lijkt te verleiden tot een wij-zij denken, waar we nu juist vanaf willen. De tweede is het immanente frame, waarin onze westerse wereld gevangen lijkt te zitten. Veronderstelt het bijbelse woord verlossing niet een ingrijpen van God in deze wereld, waar we ons weinig meer bij kunnen voorstellen? Als ik dat zo zeg, lijkt het misschien op vloeken in de kerk, want in de kerk hebben we het toch juist wel over die verlossing? Maar daar zit precies het probleem. In de kerk hebben we het over verlossing als een ingreep van buiten. Maar zo lijkt ons geloof buiten de dagelijkse werkelijkheid te staan. In de dagelijkse werkelijkheid hebben ook wij het er over, dat we samen het corona virus eronder zullen moeten krijgen. Wie hier publiek durft te spreken over een vijand waarvan we verlost moeten worden, wordt meewarig aangekeken of erger: ervan verdacht te behoren tot een gevaarlijke sekte.

Dat geldt niet alleen het coronavirus. Wij moeten als mensen met en voor elkaar dingen oplossen: natuurwetenschap, medische wetenschap en techniek kunnen ons daarbij helpen. Ook de geesteswetenschappen, zoals psychologie en psychiatrie kunnen behulpzaam zijn. Het woord *verlossen* behoort tot het vocabulaire van de theologie, een wetenschap die, zoals de jonge theoloog des vaderlands Marc de Jager het pas uitdrukte, buiten de christelijke bubbel geen enkele indruk lijkt te maken.

Heb ik intussen nu allerlei ruis opgeroepen, die het verstaan van de teksten alleen maar kan belemmeren of zal ik door het onderzoek en de overdenking van de teksten verder komen? Dat zal blijken.

[2] *homiletische exegese*

In een preek over Jes. 9:1-6 verkondigt D. Bonhoeffer vanuit deze tekst regelrecht de komst van Jezus in deze wereld:

‘Mitten unter unheilvollen Worten und Zeichen, die dem abgefallenen Volk den nahenden Untergang, den göttlichen Zorn und schrecklichen Strafen ankündigen, mitten in tiefster Schuld und Not des Volkes Gottes spricht eine Stimme leise und geheimnisvoll, aber voll seliger Gewisheit von der Erlösung durch die Geburt eines göttlichen Kindes. Noch sind es 700 Jahre bis zur Zeit der Erfüllung, aber so tief ist der Prophet in Gottes Gedanken und Ratschlüsse versenkt, dasz er von dem Künftigen spricht, als sähe er es schon, dasz er von der rettenden

Stunde spricht, als stehe er schon anbetend vor der Krippe Jesu'. (Gesammelte Schriften, Bd. 4, S. 570 f.).

Hoe zegenrijk deze verkondiging ook geweest mag zijn (Bonhoeffer houdt deze preek in 1940), toch is deze aanpak geen voorbeeld van een serieuze omgang met deze tekst. Wie de tekst serieus exegetiseert komt tot de ontdekking, dat Jesaja allereerst redding aankondigt voor het noordelijke rijk van Israël. God zal ingrijpen, Hij zal een wonderlijke overwinning geven, die doet denken aan de overwinning van Gideon op de Midianieten. De vijandelijke legers zullen worden verslagen op een manier, die alleen God zelf kan bewerken.

Wanneer dat de belofte is, dan moeten we echter vanuit de voortgang van de geschiedenis concluderen dat zo'n gebeurtenis nooit heeft plaatsgevonden. Het noordelijke rijk van Israël is op die manier niet verlost, integendeel dit rijk is nooit meer tot bloei gekomen, maar verder verstrooid onder de volken.

Vervolgens wordt dan over de geboorte van een vorst gesproken, die reeds heeft plaatsgevonden (vgl. perfectum en imperfectum consequens in vers 5). De exegeten zijn het er niet over eens wie deze vorst geweest kan zijn. Velen denken aan hetzelfde kind, dat in Jes. 7 is aangekondigd en dat de naam Immanuël kreeg. Wel is duidelijk dat in de verwachting van Jesaja deze vorst op de troon van David zit en dan zal de verwachting dus geweest zijn, dat deze vorst het noordelijke en het zuidelijke rijk weer zal verenigen. Opnieuw moeten we dan concluderen, dat ook deze profetie in de letterlijke historische zin niet is uitgekomen.

Arnold Falkenroth (Hören und Fragen. Meditationen in neuer Folge 3/1 S. 48 f.) concludeert dan ook terecht: 'Nach dem strengen Maszstab des Deuteronomiums (Dt 18:22; vgl. auch Jer. 28:9) ist Jesaja ein falscher Prophet'. Toch is in de geloofstraditie van Israël dit later anders gezien. Daarvan getuigen bijv. Jes. 60: 1 v. en Zacharia 9:9 v., woorden uit de tijd na de ballingschap, waar aan de profetie uit Jes. 9 gerefereerd wordt. De woorden zijn uiteindelijk in de canon van de joodse bijbel terecht gekomen en in het Nieuwe Testament komen ze terug in de lofzang van Zacharias (Luk. 1: 79) en in Mattheüs 4:12-17, waar Zebulon en Naftali genoemd worden als stammen van het noordelijke rijk van Israël, die als eersten het licht van de Messias mogen begroeten.

Wat betekent dit alles nu voor de manier waarop wij over de verschijning van Christus in deze wereld vanuit Jesaja 9 willen spreken? Een van mijn leermeesters prof. dr. S. van der Linde kapittelde vaak onze preekoefeningen vanuit het Oude Testament met de woorden: had maar regelrecht vanuit het Nieuwe Testament gepreikt, dat was beter geweest. Je vertelt in feite de boodschap van het Nieuwe Testament, je gebruikt er alleen een tekst uit het Oude Testament voor. Dat had hij waarschijnlijk ook gezegd van de preek van Bonhoeffer, waarvan ik hierboven een citaat gaf. Ik heb altijd het idee gehad dat Van der Linde hiermee een punt had. Het kan nog erger: we weten eigenlijk al lang wat we zeggen willen met Kerst. Die boodschap is in feite op de achterkant van een luciferdoosje te schrijven. Alleen illustreren we het ene jaar die boodschap met een tekst uit het Nieuwe Testament, het andere jaar met een tekst uit het Oude Testament.

[3] *hermeneutiek met het oog op de verkondiging*

Hoe denk ik, dat we enerzijds recht kunnen doen aan de historische context van Jesaja 6 inclusief het feit, dat de profetie niet letterlijk historisch vervuld is en anderzijds aan het feit, dat het Nieuwe Testament de profetie rechtstreeks betreft op Jezus?

Benoemen van de zaken zoals ze zijn. De tijd is voorbij, dat we denken de gemeente te helpen met zo min mogelijk van het complexe van de bijbel te benoemen. Het is altijd wel de vraag hoe dat in de praktijk dan moet. In een leerdienst of bijbelstudiegroep kan dat natuurlijk op een andere manier gebeuren dan in een dienst op de eerste kerstdag ochtend. Niemand zit dan op een ingewikkeld exposé te wachten, zeker ook niet op een verkondiging die half in de problematisering blijft hangen. Maar we moeten het niet willen, dat wij net doen alsof er niets aan de hand is, suggereren dat Jesaja regelrecht van Jezus heeft gesproken en dat mensen dan later in een andere uitleg lezen dat Jesaja slechts gedroomd heeft, dat het nooit uitgekomen is wat hij zei, maar dat het toch mooi is, wanneer iemand je een visioen voorhoudt waaruit je moed kunt putten. Dan wordt geloven zo iets als een heilzame fictie. Er zit nog wel wat tussen die twee uitersten in en de gemeente heeft er recht op te horen hoe het anders kan. Er zijn al te vaak en teveel mensen van biblicisme doorgeschoten naar volstrekt ongelof.

Een scherpe keuze maken of we regelrecht vanuit het Nieuwe Testament willen preken, in dit geval dan over de Lofzang van Zacharias of dat we over Jesaja 8:23-9:6 willen preken. Doen we het eerste dan kan Jes. 9 even terloops genoemd worden, wanneer we Luk. 1:79 willen verbinden met Jes. 9:1. Maar wanneer we de preek toespitsen op *verlossing van de vijanden*, waar Zacharias het in zijn lofzang een paar keer uitdrukkelijk over heeft (vs. 71,74), dan is het juist goed het gedeelte uit Jesaja er breed bij te betrekken.

[4a] preeksuggesties: verlost van onze vijanden

Misschien was het ons nog nooit zo opgevallen in de lofzang van Zacharias, de bekende lofzang, waarvan we wellicht nog het meest het beeld van de 'Opgang uit de hoogte' onthouden hebben, de opgaande zon, het licht dat het duister verdrijft. Maar Zacharias heeft het ook over *vijanden* Over verlossing van vijanden. Het is zelfs een kerngedeelte van zijn lofzang, waarin hij het daarover heeft. Verlossing als centraal begrip in het eerste deel van de lofzang en dan heel concreet als verlossing van de vijanden.

Het volk van God, Israël was bijna nooit zonder vijanden. Het grootste deel van het Oude Testament, vanaf de verdrukking in Egypte tot aan de tijd na de ballingschap, gaat daarover. Het gaat door tot op de dag van vandaag, antisemitisme. Het volk van God, de gemeente heeft ook steeds vijanden gehad. Er zijn nog nooit zoveel christenen vervolgd vanwege hun geloof dan in onze tijd.

Het gedeelte dat we lezen bij de profeet Jesaja gaat daar ook over. Het noordelijke rijk van Israël en Syrië waarmee het een bondgenootschap had gesloten zullen samen onder de voet gelopen worden door het machtige Assyrië. In 8:21,22 wordt de situatie beeldend verteld, overal angstaanjagende donkerheid. Maar dan komt de belofte van de profeet: verlossing van de vijanden. God grijpt in, Hij verjaagt de vijand. En hij geeft een nieuwe telg in het huis van David, de koning van de vrede.

Wat zijn uw en mijn vijanden? Hebben wij vijanden? Van welke vijanden zouden we verlost willen worden? Hier moeten we even de tijd voor nemen om dat te onderzoeken samen met de gemeente, de concrete hoorders van de preek. Misschien zegt iemand: voor zover ik weet heb ik geen vijanden en daar ben ik blij mee. De lieve vrede is ons lief en dat mag in zekere zin ook. We zijn als mensen door God bedoeld om in vrede met elkaar te leven en de apostel zegt: 'Voor zover het van u afhangt, houdt vrede met alle mensen'. (Rom. 12:18). Maar er is ook een andere kant.

Spreken wij niet vanuit een luxe positie? Wanneer wij het niet op een akkoordje willen gooien met de machten van het kwaad, krijgen we dan niet als vanzelf vijanden? Wanneer wij door het geloof, door de goede keuze te maken aan Gods kant komen te staan, dan begint de strijd allereerst al in ons eigen hart. 'Het goede dat ik wil, doe ik niet, het kwade, dat ik niet wil, doe ik'. 'Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen? (Rom. 7: 24, Gr. *rusetai*, het woord dat gebruikt wordt wanneer een soldaat op de roep van zijn gevangene kameraad toesnelt om hem uit de hand van de vijand te rukken). Vervolgens lopen we ook op tegen alles wat in strijd is met Gods wil in deze wereld: onrecht, vernietiging van Gods schepping, machtswellust, onderdrukking en al die andere dingen, waar onze wereld vol van is, vlakbij soms ook op ons werk, in onze kring van bekenden. Probeer er maar eens iets van te zeggen, probeer maar eens even het sluiten van compromissen te vermijden en je zult merken dat je vijanden hebt eer je er erg in hebt en soms helemaal in strijd met je vredelievende karakter.

De belofte bij Jesaja is, dat God zelf een einde zal maken aan de strijd en dat Hij zijn Vredevorst aan zal stellen. Wanneer we dan vervolgens gaan kijken of dit in de tijd van Jesaja ook zo is gebeurd, dan worden we teleurgesteld. Het noordelijke rijk van Israël is weggevoerd in ballingschap en later ook het zuidelijke rijk Juda. Er is nooit meer een Vredevorst op de troon verschenen in het huis van David. Heeft de profeet zich dan vergist? Dat zou je kunnen denken. Maar toch zijn er mensen geweest, die dat anders hebben gezien. Profeten na deze profeet Jesaja hebben later niet gezegd: hij heeft zich vergist. Maar ze hebben zijn woorden opnieuw gelezen als een belofte voor hun eigen tijd. Bijvoorbeeld de derde Jesaja na de ballingschap en in diezelfde tijd de profeet Zacharia: Verheug u dochter van Sion, uw Koning komt tot u... (Zach. 9:9). En dus ook de priester Zacharias heeft er zo over gedacht. 'Vervuld met de Heilige Geest', staat er dan bij. (Luk.1:67). Met de geboorte van Johannes en van Jezus breekt een nieuwe tijd aan, waarin God op de oude profetenwoorden zal terugkomen.

In die nieuwe tijd leven we nu nog. Er zijn beslissende dingen gebeurd. In de opstanding van Jezus is aan de machten van het kwaad de beslissende slag toegebracht. De volgelingen van Jezus mogen uit die zekerheid leven. Daarom zingen ze, zingen ze bijvoorbeeld ook de lofzang van Zacharias. Het is meer nog dan een kerstlied een paaslied. Zo houden deze volgelingen het uit in de strijd. Want de strijd is nog niet voorbij.

Zo bezien is de tekst van Jesaja nog steeds niet verouderd. Het is niet zo, dat deze tekst nu in de komst van Jezus is vervuld, anders en dieper dan Jesaja het ooit zag en dat we daarom net zo goed alleen maar het Nieuwe Testament kunnen lezen. De tekst van Jesaja plaatst ons niet alleen terug in de tijd, waarin Assyrië de baas was, ze spiegelt elke tijd, waarin het bruut geweld de overhand dreigt te krijgen, ze spiegelt de wereld, waarin boze machten huishouden: van dictatoriale regimens tot pandemieën. Hoe houden we het uit in deze wereld, hoe voorkomen we dat we met de wolven in het bos mee gaan huilen, opportunisten worden in plaats van strijders aan de goede kant?

Dat kan alleen wanneer we leven bij de profetische woorden aangaande het Kind. Altijd heeft God deze woorden *later* en *anders* vervuld dan verwacht werd. Veel joodse mensen konden dan ook niet geloven, dat in het kind in de kribbe en de man aan het kruis de Vredevorst over wie Jesaja sprak was verschenen. Zelfs Zacharias' zoon Johannes twijfelt later of Hij wel degene was, die komen zou (Matth. 11:3). Toch zijn er joodse mensen, die aan de God van hun profeten trouw gebleven zijn, ook al konden ze in Jezus geen vervulling van de oude beloften ontdekken. Ze zijn tot op de dag van vandaag de Messias blijven verwachten. Dat is een minstens zo groot wonder dan dat *christenen* aan deze woorden trouw zijn gebleven. Zij immers geloven dat God oude profetenwoorden beslissend in Jezus heeft vervuld. Maar ook zij staan nog midden in de

strijd. Ook zij moeten dealen met een wereld, die meer lijkt op die van het slot van Jesaja 8 dan op die van het begin van Jesaja 9.

Die spanning moeten we niet wegwerken, ook en juist niet in de tijd van Advent en Kerst. Geloven zelf is een gevecht, omdat God en Jezus nog steeds in strijd zijn met de machten, om de verlossing nog steeds gevochten wordt.

Laten we de gebeurtenissen in onze eigen tijd duiden als signalen van het gevecht om verlossing dat gaande is. Dat betekent bekering uit het immanente frame van onze cultuur. Het betekent ook aanvaarden dat het leven achter de Vredevorst aan een strijd is: *'Het leven is geen vrede alhier, geen wapenstilstand vragen. Het leven is de kruisbanier tot in Gods handen dragen'*. (Gez. 469:3 LvK). Het betekent ook "geen eschatologische blauwdruk willen van de toekomst. Als de totaal nieuwe en ongedachte vervulling van de oude profetie van Jesaja ons iets kan leren, dan is het ook wel dit: God is vrij om op zijn eigen wijze zijn woorden van heil te vervullen en het is altijd anders dan mensen dachten. Dat zal dus ook in de toekomst zo zijn. Hoe Gods nieuwe wereld er uiteindelijk uit zal zien is onbekend. Dus, om met een ander lied te spreken: we slaan moedig de ogen naar het onbekende land.

[4b] preekvoorbeelden: Van Gennep, Barth, Moltmann

Hieronder drie preekfragmenten. Twee vanuit Jes. 9 en een over Luk. 1:71, 74. In mijn uitgebreide tekstregister vond ik talloze preken en meditaties over de lofzang van Zacharias, maar bijna niemand wijdt speciaal aandacht aan de vijanden, waar Zacharias het over heeft. Ik vond slechts één preekfragment hierover. Ik vond helemaal nergens de combinatie van Lukas 1:71,74 met Jes. 8:23-9:6. Die is ook niet zo voor de hand liggend. Meer voor de hand liggend is de combinatie van Luk.1:79 met Jes. 9:1. Maar dan wordt het kernthema: licht in de duisternis en krijg je een heel andere preek.

De eerste twee preekfragmenten hieronder komen uit preken, waar een zelfde hermeneutische route wordt gevolgd: de concrete politieke situatie in de dagen van Jesaja spiegelt onze wereld van oorlog en geweld. Mensen dromen daarin hun dromen van nieuwe leiders en nieuwe ideologieën. Maar de christelijk gemeente doet daar niet aan mee. Zij volgt de Koning zonder macht. Het is een eenzame en kwetsbare weg, maar zo wordt de enige rechte dienst aan de wereld volbracht.

In deze benadering wordt dus aan de ene kant een sterk onderscheid gemaakt tussen de oorspronkelijke profetie en de eigenlijke vervulling. In die zin overstijgt het Nieuwe Testament het Oude verre. Aan de andere kant blijft het Oude Testament voluit meedoen, omdat het laat zien in welke gewelddadige wereld God aanwezig is en zijn heil tot stand brengt. Anders gezegd: er is in deze benaderingen sprake van een sterk christologische concentratie, maar zonder piëtistische versmalling. Dat lijkt mij afgezien van de concrete invullingen een goede weg om te gaan.

Het preekfragment, (dat op naam staat van Karl Barth en dat gaat over de vijanden in Zacharias' lofzang), lijkt bij eerste lezing die vijanden geheel te vergeestelijken. Toch is het de moeite waard nog eens door te denken over wat Barth hier zeg: ongelooft, bijgeloof, dwaling als de ergste vijanden. 'Wat hadden de Assyriërs tegen Israël kunnen beginnen als het God trouw gebleven was?' Het gaat hier niet over vergeestelijken. Het gaat niet om bagatellisering van

ziekte, coronavirus, oorlogsdreiging etc. Ze zijn vijanden van ons en van God. Maar we zouden er op een heel andere manier in staan als we aan deze God trouw zouden blijven.

Wanneer iemand ervoor kiest om hier de invalshoek voor een preek te nemen, hoeft die preek zeker niet tot versmalling of vergeestelijking te lijden. De bijdrage van de christelijke gemeente aan de wereld is niet alleen, dat ze vredestichter is, maar ook dat ze iets van *onaanraakbaarheid* uitstraalt. Ze dient God zonder vrees, zoals Zacharias zo prachtig zegt in vers 74. Geen paniek dus, geen complotdenkers volgen, geen angst over wat er allemaal nog meer ons kan overkomen, maar rust en kalmte, toewijding aan de ander zonder steeds bekommernis om het eigen hachje. Wij zijn immers verlost van onze vijanden en van de allerergste, het ongeloof. We zijn van Jezus, geen vijand kan ons meer raken. Wat een zegen voor de wereld, zulke mensen.

F. O. van Gennep, *Naam geven wat ik zoek. Preken. Baarn 1991, p.20.*

‘Wie had ooit gedacht, dat het Kind de Koning zou zijn en dat de heerschappij op de schouders van de weerloze zou rusten, die de dood overwint, door te sterven, die onze vijandschap verslaat door ons de andere wang te bieden en die zelf in zijn macht niets anders geeft dan dienst men alleen dáárom zijn koninkrijk sticht in recht en gerechtigheid. Kijk, gemeente, politieke dromen hebben we allemaal. Daarvoor hoef je geen christen te zijn. Heilige oorlogen voeren we allemaal en er is niemand van ons die zich niet af en toe verheugt over Midiansdag, bijtjesdag. Maar politieke dromen, die gegrond zijn in de verwachting van de Messias, dat is van andere kwaliteit. Dat gaat af op een nieuwe mogelijkheid, op een tot dusver onbekende toekomst, op een groot licht, op een redding van allen, die in donkerheid wandelen. Het gaat af op God, die op zijn ongedachte wijze, door het offer en door de volstreckte liefde heen de wereld zal redden van haar uitzichtloze, gewelddadige religieuze doodscultus.

‘Komt verwondert u hier mensen/ Ziet hoe dat u God bemint.’

Jürgen Moltmann, *Ohne Macht mächtig. Predigten, München 1981, p. 47, 49*

Es klang damals auch heldenhafter, als vor 40 Jahren, 1934, Marschkolonnen durch Tübingen zogen und mit fanatischem Eifer sangen: 'Einst kommt der Tag der Rache. Einmal, da werden wir frei. Schaffendes Deutschland, erwache, brich deine Fesseln entzwei!' Dieser Eifer führte nach Auschwitz und Stalingrad.

Es klingt für manche heute vielleicht attraktiver, wenn sie einstimmen: "Völker hört die Signale! Auf zum letzten Gefecht! Die Internationale erkämpft das Menschenrecht." Aber führt das wirklich die Brüder zur 'Freiheit, zur Sonne'? Bringt das nicht neue Schatten in die Welt? Damit wir uns recht verstehen: Es kan notwendig, ja unumgänglich sein, den Kampf gegen stampfende Füße mit stampfenden Füßen zu führen und die Stecken der Antreiber mit eigenen Stecken zu zerschlagen, wenn das Widerstandsrecht eindeutig gegeben ist. Es ist gegeben, wenn die Gesetze gebrochen, wenn die Verfassung zerstört, wenn die fundamentale Menschenrechte andauernd verletzt werden.

Aber diese Kämpfe sind noch *Kämpfe in der Nacht*. Sie sind noch nicht das Licht der letzten Befreiung. Sie bleiben noch im Teufelskreis der Gewalt und der Vergeltung. Sie bringen noch keine haltbaren Frieden hervor und auch noch nicht das unverbrüchliche Recht.

Die Unterdrückung des armen Volkes ist kein Zustand, bei dem man sich beruhigen kann. Die Bestrafung der Unterdrücker ist keine Befreiung, über die man jubeln kann.

.....

Nichts gegen Träume, wenn sie gut sind. Der Prophet hat dem Volk im Finstern und uns diesen unvergeszlichen Traum gegeben. Wir sollten diesem Traum treu bleiben. Er kannte aber von dem göttlichen Kind, das zum Frieden der Welt geboren ist, nur die Umrisse des Namens... Das

Neue Testament verkündet uns die Person selbst: er ist Jesus Christus, das Kind in der Krippe, der Bergprediger, der gequälte Mann am Kreuz, der auferweckte Befreier.

Nach dem Neuen Testament bleibt es darum nicht beim Träumen vom Befreier und vom Frieden. Er ist schon da, und seine Kraft ist schon unter uns. Wir können ihm folgen und heute schon etwas von dem Frieden, der Freiheit und der Gerechtigkeit seines Reiches sichtbar machen, das er vollenden wird. Es ist nicht mehr unmöglich. Es ist uns in seiner Gemeinschaft möglich geworden. Laszt uns an seiner Neuschöpfung der Welt teilnehmen und – wiedergeboren zu einer lebendigen Hoffnung- als neue Menschen leben. *Der Eifer des Herrn* sei mit uns allen.

Preekfragment n.a.v. Luk 1: 71, 74

Karl Barth, *Barth Brevier*, Zürich 1966, p. 557, 558.

Zacharias sieht das Volk Gottes, er sieht die Kirche in der ganzen Bedrohtheit in der Welt unter ihren menschlichen Feinden, die doch nicht ihre schlimmsten Feinde sind, sondern die schlimmsten Feinde sind der Unglaube, der Aberglaube, der Irrglaube, in welchen der Teufel seinen Samen unter das Wort Gottes mischt. Das sind die wirklichen Feinde. Was könnten gegen Israel die Assyrer, Babylonier, Philister und Ägypter, wenn Israel Gott treu wäre? Aber weil es nicht treu ist, stellt es selbst die wahren Gegner auf den Plan. Und von diesen Feinden ist es befreit worden. In dieser Gefahr nimmt sich Gott unserer an. In Jesus Christus geht es nicht um die Puppengefahren. Sondern in der Gefahr, die darin besteht, dass wir kein Gottvertrauen und keinen Mut haben, in diesem Problem aller Probleme, nimmt Gott sich unser an in Christus, dort ist er unser Heiland und Erretter. Diese Errettung besteht darin, dass Gott sein Wort wahrmacht.

Israël laszt es nicht wahr sein und bricht sein Gelübde. Aber Gott gedenkt an seinen Bund, er steht zu seinem Wort, sein Wort ist sein Wort, das ist die Errettung. Wie blöde sind wir, wenn wir das Wort für ein bloßes Wort halten. *Wo Wort Gottes ist, da ist Gott selber*, in seiner Treue trotz unserer Untreue und gerade in unserer Untreue trifft uns sein Wort. Gerade ich, der Untreue und Ungehorsame, bin gemeint. Dieser Mensch, der nichts kann, nicht einmal beten, nicht einmal ein bisschen beten, der ist gemeint. So ist Gott den Vätern treu gewesen, so ist er uns treu. Er will uns geben, dass wir in seine Dienst ohne Furcht unser Leben leben. Dieser Zuspruch der Güte Gottes, die uns findet in unserer Verlorenheit, ist ganz von selber auch ein Anspruch. Dazu gedenkt uns Gott in unserer Verlorenheit, dass wir ihm dienen dürfen ein Leben lang ohne Furcht. Das ist eine Gabe; nicht ein Gesetz wird hier aufgerichtet! Dazu ist die Vergebung da, dass uns Gottes Gegenwart gegeben ist und dass wir in dieser Gegenwart leben, dass heiszt ihm dienen dürfen. Ihm dienen ohne Furcht, weil nur ihn fürchtend, darum ohne alle andere Furcht, auch ohne Furcht vor uns selber, geschweige denn vor dem Herrn omnes. Ohne Furcht Gott dienen – und das als eine Gabe- in Heiligkeit und Gerechtigkeit, die ihm gefällig ist.

[5] *liturgische suggesties*

- Psalm 3, 46, 149
- Lofzang van Zacharias
- Liedboek 2013: lied 454. Ook geschikt als kinderlied.
- Weerklank: 17,18,425
- Hemelhoog 682
- Kinderlied: Weerklank 611, Liedboek 2013, 935.